

Het landschap, de mensen

Auke van der Woud, 2020. Prometheus Amsterdam. 480 pagina's. € 29,99. ISBN: 9789044645934

We staan voor grote transities in het landschap. Auke van der Woud laat in 'Het landschap, de mensen' zien wat zo'n transitie kan betekenen voor het landschap en de mensen. Goed leesbaar, beschrijvend, analyserend en hier en daar kritisch beschrijft hij de transitie van het Nederlandse landschap tussen 1850 en 1940, met af en toe een venster naar het heden. De 5 delen - wilde natuur, nuttig maken, ontwortelen, ontwateren en intensiveren – duiden de strekking van die geschiedenis.

Na 1850 is het Nederlandse landschap grondig vergraven. Woeste gronden werden ontgonnen, beken en rivieren gekanaliseerd. Later volgden grootschalige ontwatering, intensivering en schaalvergroting van de landbouw. Het landschap moest productief gemaakt worden en daartoe was een wetenschappelijke aanpak nodig. Niet alleen het landschap, ook de mens moest moderner, rationeler en vooral productiever worden. Moest ja, het was een opgelegde transitie; een transformatie, waarin de rijksoverheid een steeds sturender en dwingender rol ging spelen. Intensivering was een speerpunt van een

regeringsbeleid dat de export groot en winstgevend wilde maken – Van der Woud merkt op dat 'nooit meer honger' nooit een argument was om de landbouw te intensiveren, niet voor en niet na 1945. Nog zo'n mythe: de Afsluitdijk kwam er niet voor veiligheid tegen overstromingen, maar voor nieuw land.

In het deel Ontworteling beschrijft Van der Woud de sociale transformatie. Verstedelijking, massacommunicatie en -mobiliteit en de cultuur der dingen maakten oude tradities en vertrouwde sociale stelsels nutteloos. Oude normen en waarden, uitgedrukt in het oude landschap, moes-

ten vervangen worden door nieuwe, met ook een nieuw landschap. De maatschappelijke gevolgen waren niet alleen positief. Voor 'achterlijke landbouw' was geen plaats meer, net zo min als voor de vissers langs de IJsselmeerkust. Er was verzet, passief en actief, maar daar besteed Van der Woud relatief weinig aandacht aan. Cultuurtechniek maakte het oude landschap waardeloos, maar tegelijk werd het resterende landschap steeds waardevoller. Met enig cynisme constateert Van der Woud dat wat wij nu prachtige heidelandschappen vinden slechts een fragment is van wat er toen was en dat ze er bovendien heel anders uit zien: toen eindeloos, nu omsloten door bos. Het landbouwlandschap is overal hetzelfde geworden. Niet langer de expressie van grond, geschiedenis en gebruik, maar van landbouwwetenschap, cultuurtechniek en markt. Wat begon met ontginningen van woeste gronden mondde uit in een sociaal-landschappelijke systeemtransformatie van het platteland. De vraag is of deze geschiedenis ons iets kan leren voor de transities die ons te wachten staan. Is de energietransitie ook het begin van een systeemverandering? De roep om nationale regie en een nieuwe ruimtelijke ordening met een eigen ministerie wordt steeds luider. Overheidsbeleid hoeft echter geen garantie voor zorgvuldigheid te zijn.

